

GRADA

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu historiju

Broj 56
Godina XXVIII
Novembar, 2023.
[str. 217-236]

© Monos 2023

GRADA

Malešići u odbrambenom ratu 1992.-1995. godine

Omer Delić

Priredivačka napomena:

Tokom agresije na Bosnu i Hercegovinu, Omer Delić je kao novinar Radio Gračanice uredio i napravio ogroman broj radijskih izvještaja, priloga i reportaža, redovnih i posebnih emisija, ulažući ogroman trud u prikupljanje izvora i podataka. Uz svoj rad na radiju, bio je i vrijedan saradnik drugih sredstava informisanja, kako elektronskih (u prvom redu radijskih), tako i tiskanih. Priloge, članke i tekstove objavljivao je u više periodičnih glasila, koja su izlazila u Gračanici i na području regije Tuzla: od gračaničkog "Biltena Info-Press" (kojeg je početkom rata izdavala Civilna zaštita), preko "Večernjih novina" i "Zmaja od Bosne", pa do "Biljega vremena". Omer Delić je tada, važno je napomenuti, bio puno više od ratnog reportera: naime, neki njegovi tekstovi nastali u tom periodu (poput feljtona "SDS – između politike i terorizma") primjer su onoga što se naziva istraživačkim novinarstvom.

Poslije rata, za razliku od mnogih kolega, Omer Delić nije dopustio da ono što je u ratu uradio, istražio, napisao i objavio utone u zaborav. Sakupio je dio svojih rukopisa i materijala, preradio ih, dopunio ili korigirao, te napisao i objavio knjigu "Otpor agresiji s Ozrena", koja je u izdanju Bosanskog kulturnog centra objavljena u Gračanici 1999. godine. S obzirom na sadržaj i obilje važnih podataka koje iznosi, ta knjiga, iako obimom nevelika, zasigurno predstavlja jedno od temeljnih djela koja govore o periodu 1992.-1995. na području Gračanice. No, uporedo s radom na knjizi, Omer Delić je napisao i tekst koji ovom prigodom objavljujemo: članak pod naslovom "Malešići u odbrambenom ratu 1992.-1995. godine". Spomenuti rad dobrim dijelom je utemeljen na podacima do kojih je autor došao još u toku rata, kao novinar i reporter, ali dosta toga je prikupio i tokom prvih poratnih godina, uključujući i neke primarne historijske izvore (dokumente iz ratne arhive Malešićke čete).

Nažalost, do danas – ovaj rad je ostao neobjavljen. Sam Omer Delić ga je, još poodavno, predložio redakciji “Gračaničkog glasnika”, imajući namjeru da ga i objavi na stranicama ovog časopisa. Međutim, na njemu je i dalje povremeno radio, provjeravao podatke, korigirao ga, dopunjavao i skraćivao...

U međuvremenu, započela je i izrada historijske monografije o mjesnoj zajednici Malešići, u okviru koje je trebao biti obrađen i navedeni period. Omer Delić je autorima (prof. dr. Omer Hamzić i mr. Edin Šaković) ustupio na korištenje posljednju verziju rukopisa svog neobjavljenog članka, u želji da posluži kao izvor. I poslužio je, naravno, uz mnoštvo druge izvorne građe: spomenuti autori su ga i na više mjesta citirali, kao rukopis. Prikaz povijesti Malešića u razdoblju od 1992. do 1995. godine, objavljen u navedenoj knjizi, nastao je uz korištenje znatno više izvora i sa većom vremenskom distancom – što je možda je rahmetli Omera i konačno odvratilo od namjere da ovaj tekst dovrši i u cjelosti objavi. Ipak, u 43. broju “Gračaničkog glasnika” (2017.), uz autorovu saglasnost objavljen je dio tog rukopisa (pod naslovom “Neke dileme oko pokušaja zauzimanja utvrđene kote Zečev gaj, 25. 5. 1992.”).

Sada, u broju u kome se sjećamo rahmetli Omera Delića, kroz rubriku „Likovi zavičaja“ odlučili smo da ovaj rukopis objavimo u cjelosti. Sam tekst to ipak zaslužuje, kao vrijedan historijski izvor i svojevrsna “podloga” za neka, nadamo se, buduća istraživanja i pisanja.

Naravno, dužni smo čitatelja upozoriti na ono što je od nastanka ovog rukopisa do danas napisano i objavljeno, odnosno na saznanja do kojih se u međuvremenu došlo. To se posebno odnosi na događaje od 25. maja 1992. godine u rejonu Zečevog gaja, na tromeđi Malešića, Lendića i Stjepan Polja, a koji su – zbog teških gubitaka koji su tog dana pretrpljeni – postali i predmetom različitih nagađanja, špekulacija i kontroverzi. Ovome događaju posvetili smo 43.

broj našega časopisa (maj 2019.), u kome smo pored nekoliko novih priloga objavili i gotovo sve što je o istome do tada bilo napisano. No, došlo se i do novih spoznaja i zaključaka, koje je (na osnovu u međuvremenu pronađenih izvora, odnosno iskaza neposrednih sudionika) objavio Edin Šaković – u 47. broju “Gračaničkog glasnika” (maj 2019.). Ta saznanja, inače, otklanjanju neke nedoumice, koje Omer Delić u ovome tekstu nije uspio riješiti. Nezaobilazna referenca jeste svakako i knjiga: “Malešići – historijska monografija”, autora Omera Hamzića i Edina Šakovića (2018.), odnosno njeno 8. poglavlje, koje se bavi navedenim razdobljem (str. 323-381).

Također napominjemo da je navedeni rukopis sačuvan u više sličnih verzija, od kojih su neke djelomično skraćene ili drugačije organizirane prema poglavljima i podnaslovima. Ovom prilikom objavljujemo verziju koju smo koristili u izradi navedene knjige. Ta verzija je, smatramo, i najpotpunija – iako je u Delićevoj ostavštini sačuvana još jedna, opširnija, sa većim brojem statističkih tabela (o dobnoj, socijalnoj i drugoj strukturi poginulih i ranjenih boraca). Koliko se moglo utvrditi, sam autor je navedene tabele izostavio u novijoj verziji rukopisa.

Na kraju, kažimo i da se najveći dio radnog materijala nastalog u izradi ovoga članka, uključujući rukopise, te prikupljenu izvornu građu, danas čuva u Gradskom muzeju Gračanica, u fondu Spomen-zbirka 1992.-1995. (u historijsko-dokumentacionoj kolekciji), a ime rahmetli Omera Delića istaknuto je u postavci Spomen-sobe odbrane Gračanice, kao jednog od donatora muzejske i arhivske građe.

Rukopis koji ovom prigodom objavljujemo, pak, prilog je lokalnoj historiji i memoriji odbrane Bosne i Hercegovine – kako na prostorima Malešića, tako i širega gračaničkog kraja.

(Redakcija)

I – OSNOVNI STATISTIČKI PODACI

Malešići se nalaze na obroncima Trebave. Centar sela je udaljen šest kilometara od Gračanice, a preko njega vodi put za Lukavicu i Donji Skipovac. Na površini od 11,6 kvadratnih kilometara, prema popisu iz 1991. godine živjelo je 2867 stanovnika, od čega 2811 stanovnika bošnjačke nacionalnosti, 53 stanovnika srpske i 3 stanovnika hrvatske nacionalnosti.

Prema podacima iz 1999. godine u Malešićima je živjelo 3210 stanovnika bošnjačke nacionalnosti, od čega je 2960 domicilno stanovništvo, 250 izbjeglih i raseljenih osoba.

II – MALEŠIĆI U AGRESORSKIM PLANOVIMA

Preko Malešića vodi najbliža teritorijalna veza između Trebave i Ozrena, planina koje su se na samom početku agresije 1992. godine našle pod kontrolom agresorskih snaga. Geografski položaj određivao je i mjesto Malešića u agresorskim planovima osvajanja Gračanice i šire okoline, koji su predviđali da se među prvim selima sa bošnjačkim stanovništvom upravo osvoje i zauzmu Malešići.

U vojno-geografskoj karti,¹ izrađenoj 1987. godine i pronađenoj kod agresorskih vojnika, razrađeni su planovi napada na **Maglaj, Doboј, Gračanicu, Srebrenik i Gradačac**. Prema ovoj karti, čiji je naslov "SVE JE OVO SRBIJA", osnovicu svih neprijateljskih djestava predstavljao je Maglaj sa dva osnovna pravca djelovanja. Prvi pravac djelovanja išao je od Ševarlija preko Doboja i Modriče do Gradačca. Drugi od planine Ozren preko Lohinje, Smoluće i Potpeći do Jasenice, s jedne i od planine Ozren preko Lendića i Skipovca

do Dugih njiva, s druge strane. (pod. O.D.) Ovaj drugi pravac neprijateljskog djelovanja išao je upravo preko Malešića.

Pomenuta vojna karta u potpunosti je u skladu sa pravcima borbenih djestava iz plana neprijateljske okupacije regije Tuzla u proljeće 1992. godine pod nazivom "Drina".² Područje Gračanice i šire okoline prema tom planu pripadalo je zoni odgovornosti neprijateljskih jedinica iz sastava TG-92 "Ozren". Odred JNA "Spletena lipa" iz sastava ove TG imao je zadatak: *"uz podršku artiljerije sa osnovice Kojići – Vis – Topalovići izvesti napad i ovladati naseljima: Malešići (pod. O.D.), Stjepan Polje, spojiti se sa snagama na Lendićima (pod. O.D.), te produžiti napad na Gračanicu. Ostalim snagama ovladati naseljima Babići, Škahovica, Soko i spojiti se sa snagama Samostalne čete 'Lohinja', te presjeći komunikaciju Gračanica – Srnice."*³

Potvrda neprijateljskih namjera i planova za osvajanjem Malešića su vođena borbena djestva oko ovog sela, na sjeveru (Vis, Javor, Zvijezda) i na jugu (Lendići).

Neprijateljska namjera za teritorijalnim spajanjem Ozrena i Trebave preko Malešića opjevana je i u takozvanim srpskim ratnim pjesmama. Refren jedne od njih glasi: *"... Raduje se svaka srpska glava, da se spoje Ozren i Trebava..."*

U kontekstu ovih neprijateljskih planova i namjera treba i posmatrati događaje u, i oko ovog sela, u periodu od 1992. do 1995. godine i doprinos Malešića odbrani od agresije.

III – ŽRTVA BIVŠE JNA

Hronika ratnih događaja u Malešićima počinje 19. januara 1992. godine, kada je u ovo selo stigla vijest da je na služenju voj-

1 Vojna arhiva Operativne grupe 2 Armije BiH.

2 Vidi: Osman Puškar, „Drina“ plan četničke okupacije tuzlanske regije u proljeće 1992. godine, Gračaniki glasnik, br. 2, "Monos", Gračanica, novembar 1996. godine, str. 62.

3 Isto, strana 65.

nog roka ubijen Edin (Muharem) Suljić. Ubio ga je srpski vojnik u krugu kasarne. Do tada nezapamćenoj dženazi koja je obavljena 21. januara 1992. godine prisustvovali su brojni stanovnici Malešića, susjednih sela i općinski funkcioneri bošnjačke nacionalnosti.

Prema istraživanjima Nihada Halilbegovića, ubistvo vojnika Edina Suljića je prvi slučaj na prostorima bivše Jugoslavije u kojem su tadašnje vojne vlasti prvi put "priznale da je rahmetli Edina ubio srpski vojnik",⁴ a u svim ranijim slučajevima nisu saopštavani razlozi ubistva vojnika.

Edin Suljić je rođen 26. 10. 1972. godine. Od nadležnog Sekretarijata za narodnu odbranu u Gračanici 17. 12. 1990. godine upućen je na služenje vojnog roka u VP br. 6899 Prizren. Ubio ga je srpski vojnik u Lupuškom Hanu, Kosovo, 19. 01. 1992. godine. Način i okolnosti ubistva nikada nisu rasvijetljeni.

Interesantno je da status ubijenog vojnika Suljića još uvijek nije riješen ni od strane nadležnih organa Bosne i Hercegovine.

IV – PRIPREME ZA ODBRANU

Počeci organizacije otpora agresiji u Malešićima vezani su za formiranje seoskih straža i Kriznog štaba.

Krizni štab je formiran na osnovu odluke sa posljednje sjednice Savjeta za narodnu odbranu Opštine Gračanica od 15. aprila 1992. godine. U Malešićima je uslijedila reorganizacija Kriznog štaba, kojeg je mnogo ranije formirao MO Stranke demokratske akcije. Pri reorganizaciji štaba stranačka pripadnost pojedinaca zamijenjena je njihovom sposobnošću da daju doprinos u organizovanju stanovništva za odbranu.

U Krizni štab su ušli: Duraković Hadžib, Mujkić Mustafa, Hasić Omer, Delić Omer,

Salić Mustafa, Hasić Mustafa, Mešić Hamdija, Duraković Mustafa, Hankušić Hazim, Memić Muhibija, Hasić Mujo, Omerčić Rahman i Mehić Adem. Za predsjednika Kriznog štaba izabran je Mustafa Mujkić, koji je ovu dužnost obavljao do juna 1992. godine, kada odlazi na dužnost u komandu IV bataljona, a funkciju predsjednika preuzima Hadžib Duraković.

Prvi i neodložni zadaci Kriznog štaba bili su: *"organizovanje stanovništva za odbranu, formiranje jednice TO, reorganizacija jedinice Civilne zaštite, povezivanje i osposobljavanje putnih pravaca za Gračanicu preko Babića, nabavka MTS-a za TO, organizovanje vojnih kuhinja, civilne i vojne ambulante, prihvati i smještaj prognanika"*.⁵

Svakodnevno posmatrajući kako neprijateljske snage zaposjedaju Vis i Javor, s jedne i Lendiće, s druge strane, žitelji Malešića su samoinicijativno organizovali lokalne straže prema ovim područjima, koje su bile nepovezane i bez međusobne koordinacije. Njima se pridružio i Rezervni sastav milicije od 25 pripadnika, 24 Bošnjaka i 1 Srbina (kratkotrajno se zadržao na toj dužnosti). Rezervi sastav milicije raspolažao je sa 2 puškomitraljeza, 3 automatske puške, 10 poluautomatskih pušaka i 10 pušaka M-48.

Ubrzo se uvidjelo da lokalne straže, naoružane tek ponekom lovačkom puškom, ojačane RSM, nisu osposobljene za odbranu sela, pa je na inicijativu žitelja Malešića i Kriznog štaba organizovana četa od 250 dobrovoljaca koja je naoružana lovačkim oružjem i oružjem koje su posjedovali mještani Malešića. U procesu formiranja Rejonskog štaba TO Malešići u četvrti TO Malešići ušlo je 250 dobrovoljaca. Prvi komandir čete bio je Hasib Halilčević, a njegov zamjenik Asim Šako Škoda.

4 Nihad Halilbegović, *Mama, moram im glavu dati...*, "Halkomex", Sarajevo, 2002. str. 95.

5 Izvještaj o radu Kriznog štaba MZ Malešići od avgusta 1992. do novembra 1993. godine.

Nakon formiranja Čete TO Malešići, Krizni štab je pokrenuo aktivnosti na obezbjeđenju naoružanja. Prvi pravac aktivnosti je bio prikupljanje sredstava od mještana, a drugi prikupljanje sredstava od radnika zaposlenih u Hrvatskoj, Sloveniji i Austriji.

U više akcija tokom svih ratnih godina, Krizni štab, a kasnije Savjet Mjesne zajednice Malešići, je od stanovništva mjesne zajednice i radnika zaposlenih u inostranstvu prikupio 41.445 DM (KM), kupio MTS, među kojima i 130 kompleta vojnih uniformi, i predao vojnim jedinicama. Pozajmicom od Mustafe Hasića u iznosu od 11.945 DM (KM) doopremljen je savremenim naoružanjem Interventni vod u Mjesnoj zajednici, kojim je komandovao Osman Mehić Tucko. Građani su TO predali 77 cijevi u vrijednosti od 120.000 DM (KM). Kupljeno je i 130 kompleta vojničkih uniformi i predato na upotrebu TO.

Krizni štab se angažovao na sanaciji putnih pravaca za Gračanicu preko Ibrića, Vajzovića i Fazlija i za Stjepan Polje, koji su bili jedina komunikacija koja je povezivala dobojsku regiju sa Gračanicom. Ubrzo je formirana vojna kuhinja, vojna i civilna ambulanta u kojoj je radio prim. dr. Abdulah Klokić.

V – PRVA POBJEDA I PRVI PORAZ

U dva dana na istom mjestu Teritorijalna odbrana Malešića i Stjepan Polja zabilježila je i prvu pobjedu i prvi poraz. Mjesto pobjede i poraza su Ahmići, zaseok Malešića, u kojem je živjelo stanovništvo srpske nacionalnosti.

Teritorijalna odbrana Malešića i Stjepan Polja oslobodila je ovaj zaseok 23. maja 1992. godine i zabilježila prvu oružanu pobjedu, a borbe vođene na istom mjestu 25. maja donijele su joj prvi poraz.

Ahmići

Hronologija ovih događaja počinje u ranim jutarnjim satima 23. maja 1992. godine, kada su Džemal Bašić i Fahrudin Mejremić iz Stjepan Polja obavljajući izviđanje terena Zečev Gaj u gospodarskom objektu, vlasništvo Ibrić Mejremića, nepažnjom aktivirali eksplozivnu napravu. Od zadobijenih povreda smrtno je stradao Džemal Bašić, a Fahrudin Mejremić je zadobio lakše tjelesne povrede i uspio se izvući sa mjesta eksplozije, nakon čega je došlo do požara u pomenutom gospodarskom objektu.

Prilikom izvlačenja tijela nastradalog Bašića, na Teritorijalnu odbranu Stjepan Polja je otvorena pješadijska vatra sa agresorskih položaja iz Lendića. To je i bio neposredan povod pješadijskih borbi između neprijateljskih snaga iz Lendića i Teritorijalne odbrane Stjepan Polja i Malešića. Nakon ovih borbi Srbi iz Ahmića su se povukli u Lendiće. Samo 8 (osam) mještana srpske nacionalnosti predalo se snagama Teritorijalne odbrane u Malešićima.

Crna mrlja ove pobjede u Ahmićima je paljenje srpskih kuća od strane neodgovornih pojedinaca. Krizni štab Mjesne zajednice Malešići ogradio se i oštro osudio ovaj vandalski čin.

Lendići

Dok događaji od 23. maja, bez sumnje, mogu nositi epitet pobjedničke bitke, što se ne može reći za napad na Lendiće 25. maja 1992. godine. Jednodnevno zatišje koje je vladalo 24. maja kao da je neprijatelju trebalo samo za kratak predah. Već sutradan, 25. maja oko 06,30 sati iz Lendića je otvorena prvo pješadijska, a potom i artiljerijska vatra po položajima Teritorijalne odbrane i po samom centru Malešića. Od ovih dještava na porodičnim stambenim zgradama, mektebu i džamiji pričinjena je znatna materijalna šteta. Agresorska artiljerija je eliminisana dještvom artiljerijskog oruđa iz Malešića. Nekoliko sati po-

slije ovoga sa Ozrena i Lendića je uslijedilo artiljerijsko granatiranje Gračanice. Prema nekim procjenama tog dana na Gračanicu je ispaljeno preko 900 granata iz raznih artiljerijskih oruđa.

Iz do sada neobjašnjenih razloga, 25. maja oko 13,00 sati uslijedio je pješadijski napad teritorijalne odbrane na položaje neprijateljskih snaga na Lendićima. Glavni pravci napada su išli preko Ahmića. Žestok otpor neprijatelja zaustavio je ove napade i primorao Izviđako-manevarsku jedinicu SDA i pripadnike TO Malešića i Stjepan Polja na povlačenje. Ove jedinice su tog dana ostale bez 10 svojih najhrabrijih pripadnika. U ovim borbama život su izgubili: Mehmed Ahmetbegović, Hajrudin Džebo Bajbaga, Vedad Donlić i Hasib Ferhatović, pripadnici Izviđako-manevarske jedinice SDA Gračanica, Vahid Hankušić, Šaban Memić i Asim Šako, pripadnici TO Malešića, Mirsad Hamzić i Osman Ibrahimović, pripadnici TO Stjepan Polje.

Događaji od 25. maja 1992. godine prekriveni su velom tajne. Ni tada, a ni kasnije, javnosti nisu predloženi zvanični detalji i okolnosti pod kojim je došlo do pješadijskog napada na Lendiće. Sve što se moglo saznati o tom događaju je do sada objavljena skromna građa o ratnim zbivanjima na području Gračanice u kojoj su, svjesno ili ne, izbjegnute okolnosti pod kojima je došlo do napada i izjave pojedinih učesnika bitke koji o naredbama za napad ni danas ne žele govoriti.

Iznoseći svoja sjećanja na 25. maj 1992. godine u knjizi "Odbrana Gračanice – 25.5.92.", autora Omera Hamzića i Mirzeta Hamzića, Ibrahim Nurkić, zamjenik komandanta Opštinskog štaba TO Gračanica, po prvi put objelodanjuje činjenicu da je 23. 5. 1992. godine "bio jače izražen

zahtjev Rejonskog štaba TO Malešići da se 'konačno riješe' Lendići".⁶

Nurkić dalje objašnjava da komandantu OŠ TO Gračanica dan prije napada "dolazi grupa starješina iz Izviđačko manevarske jedinice na čelu sa rahmetli Bajbagom, **izričito zahtijevajući** (pod. O.D.) da se izvrši napad na Lendiće."⁷

Komandant je taj zahtjev odbio uz obrazloženje "nepovoljnog odnosa snaga", ali bez obzira na stav komandanta do napada na Lendiće je ipak došlo. Na istom mjestu navodi se i raspored snaga. "Poneseni ranijim uspjesima, ali i isprovocirani od strane četnika, hrabri borci iz Interventno-manevarske jedinice, u čijem je sastavu bio i vod rahmetli Bajbaga, kao i jedan broj boraca iz čete TO Malešići kreću iz pravca Ahmića na Lendiće, konkretnije na brdo Zečev gaj. Iz pravca Stjepan Polja na Zečev gaj kreće i vod koji je predvodio Bajbaga. O pokretu naših snaga Rejonski štab TO Malešići izvještava Opštinski štab TO Gračanica u 06.30 sati."⁸

Iz navedenog se jasno vidi da se govori o napadu koji je krenuo u 06.30 sati i o rasporedu snaga koje su krenule u napad. Ako se iz svega može zaključiti da je Interventno-manevarska jedinica SDA krenula samoinicijativno u napad, nisu međutim jasne okolnosti pod kojim su u napadna borbena dještva uključeni pripadnici TO Malešići.

Izjave Hasana Mujagića Gulice, Osmana Mehića Tucka i Muhameda Halilčevića Pape, pripadnika TO Malešića – učesnika bitke, date 12 dana poslije, dok su bila "svježa" njihova sjećanja, bacaju nešto više svjetla na te okolnosti, ali ih ne rasvjetljavaju do kraja.

6 Omer Hamzić i Mirzet Hamzić, *Odbrana Gračanice* – 25. 5. 92., "Monos", 1996. g., str. 125.

7 Isto, str. 127.

8 Isto, str. 128.

Izjave pripadnika TO Malešići

"Iz komande rejonskog štaba TO Malešići pozvali su nas 24. 5. 1992. godine i saopštili da trebamo izviđati teren u rejonu Lendića. Kada smo došli, rečeno nam je da se izviđanje odgađa za sutra (25. 5. 92. – O.D.) u 03.15 sati. Nas sedam je krenulo, a trebalo je osam, i u Mešićima smo se podijelili u dvije grupe. U prvoj grupi bili su Osman Mehić Tucko, Ibrahim Kavazović Cige, Osman Muharemović Opo i Hasan Mujagić Gulica, a u drugoj grupi Asim Šako Škoda, Muhamed Halilčević Papa i Hasib Halilčević. Prva grupa je u šumi kod kuće Markana Đurića otkrila dva stražarska mjesta i uočila da je tog trenutka stigao trocjevac, dva kamiona vojske i tenk. Ova grupa, na čelu sa Mehićem je bila u šumi u 06.30 kada je otpočela pucnjava. Sišla je u korito rijeke Drijenče i preko Fazlija se vratila u Malešiće. Osman Mehić Tucko je otišao u komandu, a ostali iz grupe su se stacionirali u neposrednoj blizini kuće Hamdije Mešića. Kada se Osman Mehić vratio iz komande, svi su sa ostalim pripadnicima TO iz druge izviđačke grupe, krenuli u Ahmiće."

Hasan Mujagić Gulica (Malešići, 7. 6. 1992. god.)

"Pozvan sam na izviđanje terena 24. 5. 1992. godine u 22.00 sata i tada mi je saopšteno da se izviđanje odgađa, ali da držim ljude na okupu. U ranim jutarnjim satima smo otišli u izviđanje terena u Lendićima... Kada smo se iz Fazlija vratili, u komandi Rejonskog štaba TO Malešići nam je saopšteno da je otišao Manevarski vod SDA iz Gračanice u napad na Lendiće. Krenuli smo i mi..."

Osman Mehić Tucko (Malešići, 8. 6. 1992. god.)

"Išao sam rijekom Drijenčom do Markanove kuće i iznad nje primijetio mitraljesko gnijezdo. Sa tog položaja neprijateljski vojnici su primijetili Škodu i Hasiba u njivi niže Markanove kuće i otvorili su

vatru. Teško smo se izvukli iz ove vatre i svi skupa smo otišli do mlina u Malešićima."

Muhamed Halilčević Pape (Malešići, 7. 6. 1992. godine)

*

Iz razgovora sa ovim borcima nisu se mogli dobiti odgovori na pitanja, od koga su dobili naredbu za izviđanje i koji starješina u RŠ TO Malešići im je rekao da je otišao Manevarski vod SDA i da se i oni trebaju uključiti u napad. Kao odgovor na ova pitanja uslijedilo je šutnja ili riječ "izdaja".

Potpuno identične izjave navedenih pripadnika TO iz Malešića ukazuju na činjenicu da je Rejonski štab TO Malešići planirao 24. 5. 1992. godine izviđanje terena u Lendićima, te da je planirano izviđanje odgodio za 25. 5. 1992. godine u 03.00 sata. Nakon obavljenog izviđanja sedam učesnika izviđačke akcije podijeljeni u dvije grupe vratili su se u Malešiće, gdje je jedan od njih (Mehić – O.D.) razgovarao sa pretpostavljenim u komandi RŠ Malešići. Razgovor u komandi, čiji sadržaj i pretpostavljenog starješinu nijedan sagovornik ne želi otkriti, bio je presudan da se svi učesnici izviđačke akcije zajedno sa još nekoliko pripadnika TO iz Malešića upute u napad na Lendiće. Pješadijski napad je izveden u podnevnim satima.

Prema ovim izjavama pripadnici TO iz Malešića nisu učestvovali u napadu na Lendiće–kako to tvrdi Nurkić – u 06.30 sati, već su u to vrijeme po naređenju komande RŠ Malešići obavljali izviđački zadatak, a u napad su uključeni tek u podnevnim satima.

I pored svega, ostaje nejasno po čijem naređenju je ova sedmočlana grupa sa još nekoliko pripadnika TO iz Malešića uključena u akciju napada na Lendiće. Da li samoinicijativno ili po nečijem naređenju? Umjesto odgovora na ovo pitanje najčešće se čuje kako još nije vrijeme da se saopšti istina o Lendićima. U argumentaciji „za“ i

„protiv“ objelodanjivanja istine o napadu na Lendiće 25. 5. 1992. godine, prevagu odnosi jedan argument „za“, a to je **pravo** roditelja, djece i supruga poginulih da saznaju istinu o pogibiji svojih najmilijih, ma koliko ona bila bolna i za njih i za odgovorne u tadašnjim vojnim i civilnim strukturama vlasti. Izostanak istine do sada i mogao se pravdati „potrebnom vremenskom distancom“. Razlozi za takvo nešto više ne postoje.

Prve žrtve agresije

U napadu na Lendiće, 25. 05. 1992. godine poginulo je deset pripadnika Izviđačko-manevarske jedinice i Teritorijalne odbrane, među kojima i tri pripadnika Čete TO Malešići: Hankušić Vahid, Memić Šaban i Šako Asim.

Hankušić Vahid je rođen 11. 11. 1970. godine u Malešićima, gdje je i završio osnovnu školu. Nije bio oženjen. Živio je u domaćinstvu sa majkom Halimom i bavio se poljoprivredom.

Šaban Memić je rođen 25. 03. 1955. godine u Malešićima. Završio je osnovnu školu i bio zaposlen u GP „Radnik“ Križevci u Hrvatskoj. Ima troje djece, sina Mirzu i kćerke Amiru i Sedinu, te suprugu Behiju.

Asim Šako je rođen 18. 04. 1962. godine u Malešićima gdje je i završio osnovnu školu. Srednju građevinsku školu je završio u Gračanici, a bio je zaposlen u preduzeću „Variplast“ u Malešićima. Ima sinove Senada i Omera i suprugu Suadu.

Preuzimanje tijela poginulih boraca od Vojske Republike Srpske u Lendićima

Neposredno nakon borbi 25. maja izvučeno je tijelo Osmana Ibrahimovića, a od zadobijenih povreda u ratnoj bolnici Soko podlegao je Hasib Ferhatović.

Tijelo Mehmeda Ahmetbegovića izvučeno je 26. maja 1992. godine.

Bilo je više pokušaja da se tijela preostalih sedam poginulih pripadnika TO preuzmu od Vojske Republike Srpske koja je zauzela položaje na Lendićima.

Prema dogovoru Ejuba Hodžića i komande Srpske vojske iz Petrova preuzimanje tijela poginulih pripadnika TO je zakazano za 28. maj 1992. godine u 19,55 sati. Za preuzimanje tijela određeni su Salko Hasić Jakub Hasić, Hasan Vajzović i traktorista Osman Salić. Njih su na Zečevom gaju kod lovačke kuće dočekali Ejub Hodžić i Faruk Smajlović, koji su im dali instrukcije kako će se ponašati. Međutim, tog dana na dogovorenom mjestu se nisu pojavili predstavnici Srpske vojske.

Predstavnici Srpske vojske nisu ispoštovali ni drugi dogovor koji je bio zakazan za 29. maj 1992. godine u 11,00 sati. Na dogovorenom mjestu iz pravca Haseljčkih kuća pojavili su se samo Salko Hasić, Jakub Hasić i Vehid Omeragić.

Napokon je preuzimanje tijela poginulih pripadnika dogovoreno za 30. maj 1992. godine u 18,00 sati. Za preuzimanje tijela poginulih pripadnika TO određeni su Salko Hasić, Hasib Hasić, zvani Klipa i Osman Salić sa traktorom. Tog dana preuzeta su tijela Džebo Hajrudina, zvanog Bajbaga, Memić Šabana, Hankušić Vahida i Šako Asima.

O nekim detaljima susreta sa Stevom Martićem, predstavnikom srpskih civilnih i vojnih vlasti novinar radio Gračanice je početkom juna 1992. godine razgovarao sa Salkom Hasićem, članom svih pregovaračkih grupa i svjedokom tih događaja.

Na dogovorenom mjestu, na koje smo došli preko Zečevog gaja, prvo su se pojavili vojnici Srpske vojske, a potom je stigao i Stevo Martić. – pričao je Salko Hasić, iznoseći neke detalje tog razgovora:

– Zdravo – rekao je Stevo Martić.

– Zdravo – odgovorio sam.

Stevo je gledao u tijelo Hajrudina Džebe zvanog Bajbaga, koje je ležalo preko puta nas i upitao me, znaš li ko je ovaj?

– Ne znam – odgovorio sam.

– To ti je Šestan – rekao je potom Stevo Martić i time pokazao da nije znao da se radi o tijelu Hajrudina Džebe, zvanog Bajbaga.

– Djede, imaš još dvojicu u šumi, – dobio je jedan od prisutnih vojnika iz obližnjeg šumarka.

– Nema više nikoga – rekao je Stevo Martić nakon ubrzo pronađenih tijela Memić Šabana i Vahida Hankušića.

Stevu sam zamolio da još pretražimo teren i da pronađemo tijelo Šako Asima. Spustio sam se putem prema Mešićima. Tu sam našao tijelo Šako Asima Škode, ležao je na leđima, ruke su mu bile na obaraču automata i imao je protivtenkovsku bombu – nastavio je svoje kazivanje Salko Hasić.

Po njegovim riječima tijela poginulih su utovarena u traktor, a Srpskoj vojsci predat je izvjesni Ostoja Jović. Razgovor se završio razmjenom nekoliko kratkih pitanja i odgovora.

– Kaži vašim usijanim glavama da ne pucaju – rekao mi je pred rastanak Stevo Martić

– Ja ne mogu nikome narediti da ne puca niti da puca – odgovorio sam.

– Prevarili ste se. Niste znali šta imamo. Ovo je bilo sitno, a ubuduće će biti više – rekao mi je na sve to Martić.

Tijela Vedada Đonlića, Zuhdije Šestana i Mirsada Hamzića razmijenjena su 2. juna 1992. godine. Tijela su preuzeli Salko Hasić, Jasim Duraković i amidža Đonlić Vedada.

VI – “ŽUTI MRAVI”: TREĆA ČETA IV BATALJONA III. GRAČANIČKE BRIGADE

Od pripadnika rezervnog sastava milicije iz Malešića, Babića, Stjepan Polja i Gračanice i novomobilisanih boraca iz Malešića, 27.

Mjesto rođenja	Broj boraca	%
Babići	65	11,7
Doborovci	18	3,2
Džakule	3	0,5
Gračanica	24	4,3
Lukavica	6	1,1
Malešići	346	62,5
Miričina	1	0,2
Piskavica	2	0,4
Prijeko Brdo	3	0,5
Soko	3	0,5
Stjepan Polje	12	2,2
Škahovica	21	3,8
Trnovci	1	0,2
Vranovići	24	4,3
Grapska – Doboj	2	0,4
Jakeš – Modriča	1	0,2
Kadarići – Vareš	1	0,2
Kotorsko – Doboj	2	0,4
Kozarac – Prijedor	4	0,7
Lagatori – Crna Gora	1	0,2
Orašje	1	0,2
Sjenina – Doboj	5	0,9
Sjenina Rijeka – Doboj	8	1,4
UKUPNO	554	100,0%

Tabela 1

jula 1992. godine formirana je Treća četa Malešići, kao jedina četa manevarskog tipa u zoni odgovornosti Četvrtog bataljona.

Po uniformi koju su nosili njeni pripadnici dobila je i naziv „Žuti mravi“.

Pored toga što je bila četa manevarskog tipa, Treća četa Malešići je imala i svoju zonu odgovornosti koja se protezala od Sijedog krša do 11. kilometra puta Gračanica – Lukavica, mjesta „Janješevac“. Treća četa IV bataljona Malešići je 26. 12. 1994. godine preimenovana u Prvu četv V bataljona Malešići i tada je zaposjela linije odbrane na Trebavi od zaseoka Đenići do Kika u Donjem Skipovcu.

Četa je od 3. 8. 1992. do 1. 5. 1993. godine imala 120 pripadnika raspoređenih u komandu čete od 9 članova, tri streljačka voda sa po tri odjeljenja jednim pratećim vodom od pet odjeljenja (odjeljenje BST, RB, MB 60 mm, MB 82 MM i sanitetlija). Od 1. 5. 1993. do 8. 1. 1994. godine četa je brojala 113 pripadnika raspoređenih u komandu čete, I vod sa tri odjeljenja, II vod sa dva odjeljenja, III vod sa tri odjeljenja i protivoklopnu grupu, a u periodu od 12. 5. 1995. do 22. 4. 1996. godine brojala je 129 pripadnika, sa komandom čete, tri voda sa po četiri odjeljenja, vodom minobacačlija 60 mm i manevarskim vodom.

U sastav III čete mobilisani su i vojni obveznici izvan Malešića, što je vidljivo iz tabele 1 u kojoj je dat pregled broja boraca prema mjestu rođenja.

Prema podacima iz prethodne tabele u sastav Treće čete Malešići mobilisano je ljudstvo iz 14 mjesnih zajednica sa općine Gračanica i iz populacije prognanika. Najviše ih je iz gračaničkih mjesnih zajednica i to: Malešića 346 ili 62,5%, Babića 65 ili 11,7 %, Gračanice 24 ili 4,3 %, Škahovice 21 ili 3,8%, Doborovaca 18 ili 3,2%, Stjepan Polja 12 ili 2,2%, a iz populacije prognanika najviše je iz Sjenine Rijeke 8 ili 1,4 %, Sjenine 5 ili 0,9 % i Kozarca 4 ili 0,7%.

U III četu Malešići mobilisani su vojni obveznici starosti od 16 do 50 godina. Kada je riječ o starosnoj strukturi boraca Treće čete, najviše njih, ili 71,8 posto imalo je između 16 i 30 godina, dok je 27,1 % imalo između 31 i 50 godina.

Od njenog osnivanja do rasformiranja, kroz četvu su prošla 554 borca. Promijenila je 8 komandira čete, 5 zamjenika komandira čete, 3 četna evidentičara, 3 medicinska tehničara, 14 komandira voda i 36 komandira odjeljenja.

Prema podacima Odjeljenja Ministarstva odbrane Gračanica tokom Odbrambeno-oslobodilačkog rata 1992.-1995. godine u sastav jedinica Armije RBiH iz

Malešića je ukupno mobilisano 615 boraca. Od ovog broja u periodu od 1992. do 1995. godine u Treću četvu mobilisano je 346 boraca, a uz sastav ostalih jedinica (TO, Prostorna četa, 212 Bosansko-oslobodilačka brigada i druge) 269 boraca. Ukupno je ranjeno 87 boraca iz Malešića (III četa 51 i Prostorna 36 boraca), od čega je njih 38 ostalo trajni ratni vojni invalid.

VII – OD LENDIĆA DO KIKA: TREĆA ČETA NA RATIŠTIMA U ZONI ODGOVORNOSTI

Lendići

Prva akcija u kojoj su učestvovali zajedno sa ostalim jedinicama i pripadnici Treće čete Četvrtog bataljona Malešići bila je oslobađanje Lendića. Borbe su počele 20. avgusta 1992. godine. Prvog dana ofanzivnih djestava neprijateljske snage su pomjerene na rezervne položaje. Sa Lendića i Ozrena potom je uslijedilo žestoko artiljerijsko granatiranje Gračanice, Stjepan Polja, Malešića i Babića. Meta napada su bili civilni objekti, posebno džamije u Malešićima, Babićima (zaseok Mustafići) i Stjepan Polju.

U cilju zaustavljanja ofanzive teritorijalne odbrane Gračanice, neprijateljske snage su angažovale i avijaciju, koja je 21. avgusta 1992. godine djelstvovala po centru Malešića. Glavni cilj napada je bila zgrada Osnovne škole "Malešići". Od posljedica djestva avijacije ispred školske zgrade poginuli su: Osman Mehić, zvani Tucko, Fahrudin Mujkić, zvani Car, Šaban Duraković, svi iz Malešića, te Edhem Đogić i Ešef Mujakić iz Lukavice.

Uprkos svih pokušaja neprijatelja, ofanziva Teritorijalne odbrane je nastavljena i uspješno okončana. Ova ofanzivna akcija dugo je pripremana, briljantno izvedena i za samo tri dana neprijateljske snage, iako daleko bolje naoružane, bile su primorane da se povuku iz Lendića na Ozren. Nepri-

jateljsko uporište Lendići oslobođeno je 23. avgusta 1992. godine i od tada desna obala rijeke Spreče je u cjelosti bila pod kontrolom oružanih snaga Bosne i Hercegovine.

Smrt od neprijateljske avijacije

Od posljedica djelovanja neprijateljske avijacije 21. avgusta 1992. godine poginuli su Osman Mehić Tucko i Fahrudin Mujkić Car iz Malešića.

Mehić (Adem) Osman Tucko rođen je 17. 3. 1968. godine u Malešićima. Poslije završetka osnovne škole uputio se u Ljubljano gdje je završio srednju zidarsku školu i zaposlio se u GP "Primorje" u Rijeci.

Kada je 1991. godine buknuo rat u Hrvatskoj Osman Mehić se prijavio u elitni "Dajdžin" bataljon, sa kojim u jednom malom mjestu kod Čapljine završava sedamdesetpetodnevnu obuku. Ratnim vještinama učio se i u Italiji. Prvo vatreno krštenje doživljava u Čepikućama, a potom se redaju ratišta za ratištom: Smrduša. Mostar, Slipčići, Tepčići, Čapljina i druga. Početkom 1992. godine uključuje se u TO BiH. Postavljen je za komandira Interventnog voda. Učestvovao je u borbama oko Lendića, Zoljin Visa i učestvovao u brojnim izviđačkim akcijama. Ranjen je prilikom izviđanja šireg rejona Visa. Poginuo je 21. avgusta 1992. godine od posljedica djelovanja neprijateljske avijacije po Malešićima. Posthumno je dobitnik priznanja „Zlatni ljiljan“. Ima kćerku Hatidžu i suprugu Hanifu.

Mujkić (Osman) Fahrudin Car je rođen 02. 08. 1971. godine u Malešićima. Završio je osnovnu školu i zaposlio se u Kikindi. Ima sina Dinu i suprugu Feridu.

Smrtonosne povrede na 24. rođendan

Poslije okončanja ratnih dejstava, 25. avgusta 1992. godine u Lendićima je gelierom granate pogođen Šemsudin Šakušić iz Malešića, a prilikom iznošenja ranjenika i od protivpješadijske mine. Od posl-

jedica ranjavanja umro je 02. 09. 1992. godine. Rođen je 25. 08. 1968. godine u Malešićima, završio je osnovnu školu i bio nezaposlen. Interesantno je da je ranjen na 24. rođendan.

Bitke za Vis (692) i Javor (658) 1992.-1995.

Najveća opasnost Malešićima prijetila je sa neprijateljskih uporišta Visa, kote 692 i Javora, kote 658, u narodu poznate pod nazivom Spasino Brdo, koja su srpske snage zaposjele pred izbijanje agresije na BiH. O vojničkom značaju Visa najbolje govori podatak da je to najviši vrh na teritoriji koja se prostirala od Spreče do Save. Ako se to ima u vidu, onda je jasno zašto je Jugoslovenska narodna armija (JNA) na ovoj koti izgradila brojne betonske zemunice sa prostorijama različitih namjena i što je neprijatelj po zasijedanju ove kote tokom 1992. godine napravio utvrđenja kakva su se rijetko gdje mogla naći na ratištima širom Bosne i Hercegovine.

Sa ova dva uporišta neprijatelj je vatreno kontrolisao nekoliko gračaničkih sela i sam grad Gračanicu. Malešići su mu bili na dometu pješadijskog naoružanja, pa je i razumljivo što su borci iz Malešića imali najveću želju da oslobode ove dvije značajne kote.

Diverzantska akcija na Visu

Od početka agresije, a u cilju izviđanja terena, prvi su na kotu Vis izašli pripadnici Interventnog voda na čelu sa komandirskom Osmanom Mehićem, zvanim Tucko. Bilo je to 19. avgusta 1992. godine, kada su pripadnici ovog voda ušli u rovove neprijatelja, u kojima nije bilo srpskih vojnika, i zarobili protivavionski mitraljez (PAM) sa kojeg su poskidali cijevi (postolje je ostavljeno na obroncima Visa), zatim minobacač 60 mm, deset doboša municije, veće količine sanduka municije za PAM, dva sanduka granata za minobacač 60 mm i nekoliko zolja. Lakše tjelesne povrede

ovom prilikom su zadobili Osman Mehić i Hasan Halilčević, zvani Kose.

U ovoj akciji na Visu učestvovali su Osman Mehić, zvani Tucko, Hasan Halilčević, zvani Kose, Jusuf Tukić, Ramiz Ahmić, Almir Smajić iz Donje Orahovice, Akif Čelenka, zvani Hodža, Mirsad Mehić, Hadrudin Suljić i Jasmin Hasić.

O značaju akcije, njeni učesnici su 30. avgusta 1992. godine rekli sljedeće:

Hasan Halilčević Kose:

"Isli smo prvo u izvidnicu i utvrdili da su se opustili i da ih nema mnogo (neprijateljskih vojnika – O. D.). Otišli smo po pojačanje, istjerali ih iz rovova i uzeli naoružanje. Sve smo to uradili zahvaljujući umješnosti našeg komandira Mehića, koji je bio dobar strateg i koji je naučio ljude da pravilno postupaju borbi. Zahvaljujući njemu mnogi od nas će izvući glavu iz ovog rata."

Jusuf Tukić:

"Akcija je dobro izvedena, nije bilo ranjenih i nije bilo nikakvih problema."

Ramiz Ahmić:

"Akcija je bila dosta interesantna i zabavna. Brzo smo ih rastjerali i nadam se da će biti još ovakvih akcija."

Kao odgovor na zarobljavanje naoružanja i municije uslijedilo je granatiranje Malešića i Babića. Od posljedica ovog granatiranja život je izgubio desetogodišnji Hasib (Omer) Delić, rođen 1982. godine.

Nespretno rukovanje protivtenkovskom minom odnijelo četiri života

Nepažnja, neznanje ili nespretno rukovanje oružjem i municijom u ratu su bili uzroci brojnim tragedijama koje su odnosile ljudske živote.

U jednoj od takvih tragedija 01. 10. 1992. godine u zaseoku Durakovići (kuća Duraković Halila) aktiviranjem protivtenkovske ručne kumulativne mine, poginuli su Duraković Husejn, Memić Ramiz, Delić Senad i Kalesić Kemal, a teže tjelesne

povrede (gubitak vida) zadobio je Nermin Šako.

Duraković (Meho) Husejn Hodža rođen je 08. 09. 1947. godine u Malešićima. Kao VK stolar bio je zaposlen u GP "Vladimir Gortan" u Zagrebu. Ima sinove Emira, Damira i Muju i suprugu Ramizu.

Memić (Edhem) Ramiz rođen je 12. 11. 1969. godine u Malešićima. U Gračanici je završio srednju školu. Nije bio zaposlen. Ima sina Ramiza i suprugu Safidu.

Delić (Halil) Senad rođen je 16. 02. 1973. godine u Malešićima, gdje je i završio osnovnu školu. Dvije godine srednje škole završio je u Gračanici. Nije bio zaposlen. Ima kćerku Đulu i suprugu Fatimu.

Kalesić (Selim) Kemal rođen je u Malešićima. Po zanimanju je kuhar i bio je zaposlen u ugostiteljskom preduzeću „Park“ u Gračanici. Nije bio oženjen.

Prva bitka za Javor (Spasino brdo)

U cilju pripreme zauzimanja Visa i Javora uslijedila su brojna izviđanja terena u ovim rejonima. Na osnovu saznanja prikupljenih izviđanjem terena, prva akcija zauzimanja javora i Visa organizovana je 19. oktobra 1992. godine.

Grupa boraca iz "Tuckovih munja" iz Malešića i "Handžaraca" iz Lukavice, bez gubitaka u ljudstvu, pomjerila je neprijateljske srpske snage sa Javora na potezu Kalile – Spasino brdo – Fajdinica (Kruška) i zarobila deset sanduka municije, tri puškomi-traljeza M – 53 i nekoliko automatskih pušaka. Tada su linije odbrane Malešića sa poteza Trbušnica – Nasap – Haldovište pomjerene na pravac Kalile – Spasino Brdo – Fajdinica.

Snage Armije BiH angažovane na zauzimanju Visa nisu imale rezultata, tako da je kota Vis ostala pod kontrolom Srpske vojske.

Jedan pogled na oslobođenu kotu Javor

Neposredno nakon zauzimanja, Javora (Spasino Brdo) su "preplavili" radoznali civili iz Malešića. Mnogi su došli da ohrabre naše borbe, a bilo je i onih koji su došli sa namjerom da ponešto uzmu za sebe ako im se nađe pri ruci.

U razgledanje osvojenog neprijateljskog uporišta polazilo se od Kalila, gdje su srpske snage iskopale rovove i zemunice. Na jednom od tih rovova ležalo je tijelo poginulog srpskog vojnika. Iza rovova napravljen je drveni sto oko kojeg su razbacana tek iscijepana drva na kojim se nalazila i jedna sjekira.. Rovovi u Kalilama su povezani tranšeom sa Spasinim brdom, preko koje je oboreno drveće. Iza tranše na Inčić njivi nalazila se veća zemunica. Služila je za kuhinju. Sam vrh Spasinog brda bio je okružen dobro utvrđenim zemunicama i rovovima. Od ratnih "građevina" izdvaja se jedan štitnik izgrađen od vertikalno poredanih balvana sa jedne i druge strane između kojih je nabacano kamenje. Po ča-hurama oko njega može se zaključiti da se sa tog mjesta otvarala vatra po položajima Armije BiH na Haldovištu. U blizini štitnika ležalo je tijelo još jednog srpskog vojnika.

Dok su civili razgledali rovove i zemunice, borci su se trudili da svako od njih ispriča nešto iz svog iskustva sa srpskim vojnicima i oko sebe su okupljali manje grupe civila.

Najviše ih se okupilo oko borca Armije BiH koji je pričao o pogibiji srpskog vojnika, čije je tijelo ležalo blizu štitnika. Po njegovom kazivanju bio je ranjen i opkoljen sa šest naših boraca koji su ga molili da se preda. Uprkos tome srpski vojnik je pucao i kada mu je nestalo municije puzeći je pokušao da se domogne puškomitraljeza koji se nalazio na kamenom štitniku. Naravno spriječen je u toj namjeri.

Junak druge priče je Hasib Hankušić. On je spasio život svom bratu Ramizu i

jednom srpskom vojniku. U jeku borbe za Spasino brdo Ramiz je držao na nišanu i polahko se približavao srpskom vojniku koji ga je upozoravao da stane i da se ne približava. U jednom trenutku Ramiz je potegao obarač, ali je zaboravio da je puška bila zakočena. Tu njegovu nepažnju iskoristio je srpski vojnik i otvorio vatru u pravcu Ramiza. Na svu sreću Ramiza je metak samo okrznuo u nogu. U tom trenutku iza leđa neprijateljskom vojniku je prišao mlađi Ramizov brat Hasib i rekao mu baci pušku i bježi: "Imaš sreću što mu nisi ubio brata!" Tako je Hasib spasio život i bratu i srpskom vojniku.

Kontraofanziva neprijateljskih snaga na Javor

Linije odbrane na Javoru (Spasinom brdu), odmah nakon zauzimanja, zaposjele su borci malešićke čete iz sastava 111. gračaničke brigade. Prva dva dana, 20. i 21. oktobar 1992. godine protekla su bez neprijateljskih provokacija, ali je treći dan, 22. oktobra u kasnim poslijepodnevним satima uslijedila žestoka srpska kontraofanziva na ovu značajnu kotu, sa glavnim pravcem djelovanja iz Kojića, zaseoka srpskog sela Donji Skipovac. Neprijateljsku pješadiju su predvodile oklopno-mehani-zovane snage sa dva transportera i pragom.

Zbog neutvrđenih položaja i nedostatka protivoklopnih borbenih sredstava, snage Armije Bosne i Hercegovine su se morale povući sa Spasinog brda.

I život dao za odbranu Javora

Ako je tačno da svaka borba ima svog heroja, a jeste, onda je sasvim sigurno Aziz Delić heroj borbe za odbranu Javora. On je u četvrtak 22. oktobra 1992. godine sa svojim saborcima krenuo ispred položaja da zaustavi napredovanje srpskih oklopnih transportera. U toj borbi Aziza je pokosio neprijateljski rafal. Od posljedica ranjavanja umro je u stacionaru ratne bolnice

u Šakićima. Za zaustavljanje neprijateljske tehnike nedostajala su protivoklopna borben sredstva, pa su borci Armije BiH bili primorani na povlačenje.

Delić Aziz je rođen 28. 10. 1966. godine u Malešićima. Osnovnu školu je završio u Malešićima, a srednju u Gračanici. Bio je zaposlen u Njemačkoj, koju napušta odmah po izbijanju agresije na BiH i priključuje se u redove Armije BiH. Od cijevi PAM-a zarobljenih na Visu 19. avgusta 1992. godine i postolja od istog oruđa kojeg su zarobili borci iz Lukavice, kompletirao je PAM. Ovo oruđe odmah je proslijeđeno borcima u Lukavicu, gdje su bila učestala borben djestva neprijatelja.

Ima sina Mehu i suprugu Bahriju.

UBILI GA "NAŠI"

Izvršavajući zadatak oduzimanja vojne uniforme od lica koja su je neovlašteno nosila, u Gornjoj Orahovici je 2. 11. 1992. godine poginuo pripadnik Vojne policije Memić Ramiz Penzija. Iz automatskog oružja ubio ga je Mehmed Mehinbašić. Vijest o pogibiji Penzije bolno je odjeknula među žiteljima Malešića. Teško se bilo pomiriti s činjenicom da je zauvijek otišao još jedan sugrađanin koji je bio omiljen i pošten u sredini u kojoj je živio.

Memić Ramiz je rođen 27. 1. 1965. godine u Malešićima. Završio je osnovnu i srednju školu i radio u "Feringu". Bio je ponos Fudbalskog kluba "Mladost" iz Malešića, a igrao je i za FK "Jedinstvo" iz Lukavice i FK "Bratstvo" iz Gračanice.

Odmah po izbijanju agresije na BiH dobrovoljno je stupio u rezervni sastav policije, a kasnije je angažovan u jedinicu Vojne policije. Hrabrošću i odgovornošću u izvršavanju postavljenih zadataka svoje saborce je oduševljavao, a građanima je ulivao nadu u sigurnu pobjedu. Ima kćerku Dinku i suprugu Bahriju.

Smrt u Visokom

U borbama oko Visokog, boreći se u sastavu 303. Vbr Zenica, 30. 11. 1992. godine poginuo je Hasić Mehmed iz Malešića.

Hasić (Salih) Mehmed je rođen 09. 04. 1958. godine u Malešićima. Završio je osnovnu školu i bio zaposlen u rudniku Mrkog uglja u Zenici. Ima sina Edina, kćerku Eminu i suprugu Kadu.

Javor – Druga uspješna bitka

Za borce Armije BiH iz Malešića, kota Javor je bila stalni izazov. Oni su povremeno izviđali širi rejon Javora i pripremali se za akciju napada, koja je uslijedila zajedno sa napadom na Vis 12. jula 1993. godine.

Borci iz Malešićke čete 111. gračaničke brigade su u noći 11./12. jul ušli iza položaja srpskih vojnika, budno motrili njihove pokrete i čekali odlučujući momenat za napad. Vatra je otvorena u 12.00 sati. U munjevito izvedenoj akciji srpski vojnici su protjerani sa položaja na Javoru, zarobljene veće količine naoružanja i municije (PAM, minobacač 60 mm, nekoliko ručnih bacača, zolja itd.), te likvidiran jedan neprijateljski vojnik.

Nije dočekao kraj uspješne bitke

U borbi za Javor 12. jula 1993. godine poginuo je Hasić (Bećir) Ibrahim zvani Kulo. Kraj dobro isplanirane i uspješno izvedene bitke nije dočekao. Poginuo je u toku akcije.

Hasić Ibrahim Kulo rođen je 1969. godine u Malešićima, gdje je i završio osnovnu školu. Bavio se poljoprivredom i povremeno angažovao u sezonskim građevinskim radovima.

Javor jednu noć bez zaraćenih strana

Nakon izvlačenja ratnog plijena istog dana borci iz Malešića su se povukli sa Javora, jer položaje nije bilo moguće držati u uslovima dok su se srpski vojnici nalazili na

Visu, gdje je propao i drugi pokušaj zauzimanja ove značajne kote na Trebavi.

Srpska vojska je smatrala da se na Javoru nalaze pripadnici Armije BiH, pa je 13. jula izvela žestok artiljerijski i pješadijski napad na ovu kotu iako na njoj nije bilo pripadnika Armije BiH. Tako je Javor jednu noć, 12./13. jul, bio bez pripadnika suprotstavljenih strana.

Jagodnjaci – mjesto tragične pogibije izviđača

U cilju provjere informacija "o koncentraciji neprijateljskih snaga u rejonu Skipovca", 6. avgusta 1993. godine u izviđanje terena na potezu Jagodnjak – Kojići krenuli su Dževad Džebo, zvani Dugi, Hasan Tukić i Samir Bašić.

Vraćajući se sa izviđanja u rejonu Jagodnjaka uočili su grupu neprijateljskih vojnika. Tu je došlo do razmjene pješadijske vatre tokom koje su živote izgubili Tukić Hasan iz Malešića i Džebo Dževad iz Stjepan Polja, a Samir Bašić iz Sjenine se uspio izvući. Tijela Tukića i Džebe su izvučena 7. avgusta 1993. godine, kada su i sahranjena.

Tukić (Selim) Hasan rođen je 20. 6. 1966. godine u Malešićima. Po zanimanju je zidar i radio je kao privatni poduzetnik. Ima sinove Vernesa i Selima i suprugu Eminu.

Džebo (Sulejman) Dževad Dugi rođen je 27. 07. 1970. godine u Stjepan Polju. Završio je srednju saobraćajno-tehničku školu. Nije bio oženjen.

Život izgubio pomažući saoborcima

Položaji boraca Armije Republike Bosne i Hercegovine u Lukavici, Malešićima i Babićima bili su često izloženi artiljerijskim i pješadijskim napadima sa neprijateljskih položaja iz Skipovca, posebno poslije uspješnih akcija odbrambenih snaga. Jedan od najžešćih napada zabilježen je 8. avgusta 1993. godine. Artiljerijska vatra iz Lu-

kavice prenesena je na Malešiće oko 10,00 sati. Tri sata kasnije neprijateljske snage su pokušale izvršiti i proboj odbrambenih linija u rejonu Tolosnice na Sijedom kršu. Ovaj pokušaj proboja je uspješno dobiven.

U odbijanju ovog neprijateljskog napada je život izgubio Šehić Osman. Saznavši za napad kod kuće, on je krenuo u pomoć odbrambenim snagama noseći im oružje i municiju.

Šehić (Mustafa) Osman rođen je 10. 05. 1950. godine u Malešićima. Po zanimanju je zidar i bio je zaposlen u preduzeću „Građevinar“ u Gračanici. Ima sina Senada, kćerku Senadu i suprugu Razu.

Pobjeda na Visu (692) i Javoru (658) avgusta '94.

Zabrinutost žitelja Malešića zbog dva neuspjela pokušaja zauzimanja Visu stalno su „podgrijavale“ priče o jakom i neosvojitom neprijateljskom utvrđenju i odlaganje borbenih djestava u ovom rejonu. Iskustvo iz prethodnih bitaka pokazalo je da se uspješna bitka za Vis mora kvalitetnije pripremiti. Mogućnost jedne takve značajnije akcije najavila je početkom avgusta 1994. godine koncentracija snaga 212. bosansko-oslobodilačke, 111. gračaničke i 109. dobojske brigade na potezu Malešići – Babići.

Jedinice iz sastava ovih brigada su 7. avgusta 1994. godine ušle u rejon Javora i Visa i u 10.35 sati otvorile vatru po neprijateljskim položajima. Za nešto više od sat vremena srpskih vojnika više nije bilo na Visu i Javoru. Odlučujući faktori u uspjehu ove bitke su iznenađenje i brzina. U ovoj borbi između ostalog zarobljena su tri PAT-a, minobacač 60 mm, veće količine pješadijske i artiljerijske municije i jedan neprijateljski vojnik. U redovima Armije BiH poginula su tri borca, a srpske snage su imale daleko veće gubitke u ljudstvu. Nove linije odbrane uspostavljene su na potezu Vis – Javor (Spasino brdo) – Jagodnjaci.

Red. broj	Prezime	Ime	Ime oca	Datum rođenja	Datum pogibije
1.	Delić	Aziz	Hasib	28.10.1966.	22.10.1992.
2.	Delić	Refik	Suljo	16.01.1957.	19.10.1994.
3.	Delić	Senad	Halil	16.01.1973.	01.10.1992.
4.	Dogdić	Ramiz	Adem	18.03.1959.	03.06.1993.
5.	Duraković	Atif	Meho	12.04.1955.	19.10.1994.
6.	Duraković	Husejn	Meho	08.09.1947.	01.10.1992.
7.	Hankušić	Omer	Vahid	11.11.1970.	25.05.1992.
8.	Hasić	Mehmed	Salih	09.04.1958.	30.11.1992.
9.	Hasić	Ibrahim	Bećir	20.09.1969.	12.07.1993.
10.	Huskić	Mirsad	Mustafa	13.04.1971.	29.12.1994.
11.	Kalesić	Kemal	Selim	15.03.1966.	01.10.1992.
12.	Mehić	Osman	Adem	17.03.1968.	21.08.1992.
13.	Memić	Hikmet	Osman	31.10.1969.	04.07.1995.
14.	Memić	Ramiz	Edhem	12.11.1969.	01.10.1992.
15.	Memić	Ramiz	Rešid	27.01.1965.	02.11.1992.
16.	Memić	Šaban	Sejdo	25.03.1955.	25.05.1992.
17.	Mujkić	Fahrudin	Osman	02.08.1971.	21.08.1992.
18.	Šako	Asim	Omer	18.04.1962.	25.05.1992.
19.	Šakušić	Šemsudin	Salih	25.08.1968.	02.09.1992.
20.	Šehić	Osman	Mustafa	10.05.1950.	08.08.1993.
21.	Tukić	Hasan	Selim	20.06.1966.	06.08.1993.
22.	Vajzović	Mevludin	Halil	15.05.1968.	27.06.1995.

Tabela 2. Spisak poginulih pripadnika Armije RBiH sa područja Mjesne zajednice Malešići

Sukob “prsa u prsa”

Brzina kojom su oslobodilačke snage izvele uspješan napad i zauzele kote Vis i Javor dovela je u okruženje manje grupe srpskih vojnika u širem rejonu Šemunice. Oni su ostali odsječeni u šumama iza novouspostavljenih linija odbrane. Te grupe srpskih vojnika su se u noći 7./8. avgust 1994. godine probijale kroz linije odbrane i izazivale manje oružane sukobe. U jednom takvom sukobu u rejonu Inčić njive 8. avgusta u 03.00 sata došlo je do pucnjave, a zatim i do borbe “prsa u prsa”. Pucnjavu su zamijenili udarci rukama i kundacima, lopatama i trnokopima. “Deblji kraj” u ovom sukobu sa srpskim vojnicima izvuкао je Taib (Ismet) Duraković, zvani Tore.

Njemu su srpski vojnici prebili ruku, a i on njima nije ostao dužan.

Kontraofanziva Srpske vojske na Vis i Javor

U cilju ponovnog zauzimanja Javora i Visa, Srpske vojska je izvela kontraofanzivna dještva na ove dvije značajne kote. Napadi neprijateljskih snaga su uslijedili u utorak 9. avgusta 1994. godine, a do tada položaji odbrambenih snaga još nisu bili kvalitetno utvrđeni. Prvi cilj bio je Javor. Nakon četiri sata borbi, zbog neutvrđenih položaja Armija BiH je bila primorana na povlačenje sa kote Javor kojom su ponovo zagospodarili pripadnici Vojske Republike Srpske.

Red. broj	Prezime	Ime	Ime oca	Mjesto rođenja	Datum rođenja	Datum pogibije
1.	Delić	Hasib	Omer	Malešići	1982.	19. 8. 1992.
2.	Hajrić	Ibrahim	Mustafa	Malešići	1937.	19. 8. 1992.
3.	Duraković	Šaban	Ahmet	Malešići	1941.	21. 8. 1992.
4.	Vajzović	Hasan	Mustafa	Malešići	1939.	27. 7. 1993.
5.	Tukić	Šaban	Mujo	Malešići	1937.	11. 8. 1993.
6.	Šakić	Fatima	Nazif	Malešići	1960.	19. 9. 1993.
7.	Čabrić	Naza	Husejn	Doboj	1950.	11.12.1993.
8.	Deraković	Hamzalija	-	Doboj	1960.	11.12.1993
9.	Hasičić	Hasan	-	Doboj	1936.	11.12.1993
10.	Husić	Mersudin	Omer	Malešići	1977.	6. 1. 1994.
11.	Duraković	Smajo	Amir	Malešići	1973.	28. 9. 1994.
12.	Duraković	Sead	Vejsil	Malešići	1978.	

Tabela 3. Spisak civilnih žrtava rata sa područja Mjesne zajednice Malešići

Pad Spasinog brda bila je opomena za Vis. Uz veću koncentraciju vojske odmah su mobilisane i sve raspoložive snage Civilne zaštite koje su danonoćno kopale rovove oko Visa. Kontranapad Srpske vojske na Vis uslijedio je u subotu 13. avgusta 1994. godine. Armija Bosne i Hercegovine uspješno je odbila četiri pješadijska napada i konačno zaustavila srpska kontraofanzivna dještva. Vis je odbranjen i na njemu su ostali pripadnici Armije BiH.

Borba za Javor, Kik i Kamen

U avgustovskim borbama za Vis i Javor jedinice iz sastava 2. operativne grupe Armije BiH su pokazale da su osposobljene i za ofanzivna dještva. Ove jedinice su 10. oktobra 1994. godine potisnule srpske snage sa Javora, Kika i Kamena. U akciji je oslobođeno nekoliko zaseoka Donjeg i Gornjeg Skipovca i zarobljene znatne količine naoružanja i municije. Položaji Srpske vojske su pomjereni iza puta Donji Skipovac – Gornji Skipovac, a položaji Armije Bosne i Hercegovine uspostavljeni su na potezu Topolovići – Kik – Kamen. Ova linija razgraničenja utvrđena je i kao granica

dva bosanskohercegovačka entiteta FBiH i RS.

Neprijateljska granata ubila dva saborca

Na Kiku, prilikom granatiranja linija odbrane i napada neprijateljskih snaga, 19. 10. 1994. godine, od glera minobacačke granate zajedno su na brdu Kik poginuli Delić Refik i Duraković Atif.

Delić (Sulje) Refik je rođen 16. 1. 1957. godine u Malešićima. Završio je osnovnu školu i zaposlio se u slovenačkom građevinskom preduzeću "Obnova". Radio je u Iraku i Njemačkoj. Ima sina Mersedu, kćerke Mersedu i Mirsadu i suprugu Hanifu.

Duraković (Mehe) Atif je rođen 12. 4. 1955. godine u Malešićima. Završio je osnovnu školu i bio zaposlen u preduzeću "Vladimir Gortan" u Zagrebu. Ima sinove Almira i Mehu i suprugu Hanku.

Upao u neprijateljsku zasjedu

Na Jankovića brdu u Donjem Skipovcu, nakon što je upao u neprijateljsku zasjedu, mecima iz streljačkog oružja ubijen je Mirsad Huskić iz Malešića.

Mirsad (Mustafa) Huskić rođen je 13. 04. 1971. godine u Malešićima. Završio je osnovnu školu i bio zaposlen u preduzeću "Sočkovac". Bio je oženjen i ima sina Mustafu i suprugu Minu.

VIII – TREĆA ČETA NA RATIŠTIMA IZVAN ZONE ODGOVORNOSTI

Lukavica

Prvi odlazak Treće čete izvan svoje zone odgovornosti je bila Lukavica. U periodu kada su bili izraženi napadi srpskih snaga na susjedno selo Lukavicu, po jedan vod ove čete držao je linije odbrane na Biljevinama i Zoljinom Visu od 12. 08. 1992. do 01. 10. 1992. godine.

Gradačac

Na ratištu u Gradačcu, takođe u vrijeme izraženih ranih djestava, Treća četa Malešići bila je četiri puta. Jedan vod Treće čete bio je na ovom ratištu od 09. 10. 1992. do 16. 10. 1992. godine, kompletna četa od 14. 02. 1993. do 24. 02. 1993. godine, polovina čete od 04. 04. 1993. do 14. 04. 1993. i od 13. 11. 1993. do 23. 11. 1993. godine.

Brčko

Prilikom oslobađanja Marković Polja i Tomića, jedna polovina Treće čete učestvovala je u borbama na brčanskom ratištu od 20. 11. 1992. do 27. 11. 1992. godine, a dva voda čete od 19. 12. 1992. do 26. 12. 1992. godine. Tada je ranjeno 10 boraca iz ove čete.

Doboj – Istok

Kompletni sastav čete bio je na ratištu u Svjetliči, općina Doboj – Istok, od 19. 05. 1993. do 29. 05. 1993. i od 02. 06. 1993. do 03. 06. 1993. godine.

Nije se vratio sa ratišta iz Svjetliče

U borbama oko Barakovca i Česme Treća četa je zaposjela novodostignute linije odbrane. U tom periodu, tačnije 03. 06. 1993. godine, poginuo je Ramiz Dogdić, borac ove čete, a šest boraca je ranjeno. Jedan vod

Treće čete bio je u Svjetliči od 08. 01. 1994. do 18. 1. 1994. godine.

Dogdić (Adem) Ramiz rođen je 18. 03. 1959. godine u Malešićima. Završio je osnovnu školu i radio kao privatni poduzetnik. Ima sina Ibrahima, kćerku Medinu i suprugu Minu.

Kobni zvončiči VBR-a

Nestručno rukovanje naoružanjem i municijom bili su česti uzroci pogibije pripadnika jedinica Armije Bosne i Hercegovine. Jedan od takvih nesretnih slučajeva dogodio se u Lukavici 27. 06. 1995. godine, kada je od zvončiča VBR-a poginuo Vajzović Mevludin iz Malešića.

Vajzović (Halil) Mevludin rođen je 15. 05. 1968. godine u Malešićima. Završio je srednju školu u Gračanici i kao trgovac bio zaposlen u D.D. "Bosna" u Gračanici. Ima kćerku Mevludinu i suprugu Fatiju.

Poginuo na Igmanu

Više boraca iz sastava Treće čete Malešići prešlo je u 212. Bobr Gračanica, koja se borila na ratištima širom Bosne i Hercegovine. U borbama na planini Igman, selu Lokve u općini Pazarić, 04. 07. 1995. godine poginuo je Memić Hikmet iz Malešića, borac ove brigade.

Memić (Osman) Hikmet rođen je 31. 10. 1969. godine u Malešićima. Završio je osnovnu školu. Nije bio oženjen.

IX – RANJENI BORCI III ČETE

U Malešićima je tokom Odbrambeno-oslobodilačkog rata ranjeno ukupno 100 boraca. Od toga je 64 iz Treće čete i 36 iz Prostorne čete Malešići. Od 64 ranjena borca Treće čete najviše je iz Malešića, njih 51 ili 79,7%. Prema ovim podacima iz Malešića je ukupno ranjeno 87 boraca (51 iz III čete i 36 iz Prostorne čete), od čega je njih 38 ostalo trajni ratni vojni invalid.

Najveći broj boraca Treće čete ranjen je na dužnosti, izuzev 2 borca koji su ranjeni kod kuće.

X – POGINULI BORCI

Tokom Odbrambenog rata od 1992. do 1995. godine poginula su 22 borca iz Malešića.

Svi poginuli borci, izuzev jednog koji se borio u sastavu jedinica Armije BiH u Ze-

nici, bili su pripadnici III čete Malešići i svi su rođeni u Malešićima, izuzev jednog koji je rođen u Stjepan Polju.

Do podataka o ukupnom broju poginulih u III četi nismo uspjeli doći.

XI – CIVILNE ŽRTVE RATA

Tabela 3.

SUMMARY

MALEŠIĆI IN THE DEFENSIVE WAR OF 1992–1995

The article by Omer Delić, published in this issue of the "Gračanički glasnik," is a manuscript from the author's estate. His writing began in the early years after the end of the war in Bosnia and Herzegovina, but Delić worked on it for several years, adding and correcting data. He presented one of the first versions of the manuscript to the editorial team of the "Gračanički glasnik" about fifteen years ago, and a later revised version was provided to the authors of the book "Malešići—A Historical Monograph" (published in 2018). It seems that the publication of this book definitively deterred Omer Delić from publishing the entire manuscript. However, in this issue, where we present a contribution about the author, we decided to publish this manuscript posthumously. We believe it is a very interesting and valuable text, making a significant contribution to the local history of Malešići and Gračanica, as well as to the collective memory of the defense of Bosnia and Herzegovina from aggression in this region.